

A jurisztokratikus paradigma

Szerkesztőségi előszó (Karácsony András – Tóth J. Zoltán)

A paradigma egy olyan tudományos modell, mely az ismeretek megszerzésének, majd ezáltal a világról alkotott tudásnak egy viszonylag koherens, egy tudományos közösség egésze által – adott időben – elfogadott rendszerét adja. A paradigmán belül bizonyos értelmezési sémák jelentőssé válnak, és kijelölik az ismeretek megszerzésének bevett eljárásait, illetve a tudományos szempontból értelmesen felvethető kérdések körét. A paradigma fogalmát a tudományos gondolkodás leírására először Thomas Kuhn használta, aki paradigmán egy tudományterület művelői egészének egységesen vallott – előbbi értelemben vett – felfogását értette. Kuhnnál tehát a paradigmák elavulhatnak és lecserélődhetnek (ez az ún. paradigmaváltás), de párhuzamosan nem létezhetnek. A társadalomtudományok terén ugyanakkor a tapasztalat ezt nem teljesen támasztja alá. Az alábbiakban olvasható írások a jurisztokrácia problematikáját mint versengő paradigmát mutatják be, illetve mint ilyent vitatják. Lingvisztikai tény, hogy a kifejezések jelentése változik, és ugyanaz a fogalom idővel új és új tartalmat ölelhet fel. Így a paradigma fogalmát ma már használják abban az értelemben is, miszerint az egy tudományterületen belüli olyan gondolkodási modellt jelent, mely a világ – adott tudományterület szempontjából releváns – problémáinak meghatározott elméleti előfeltevések alapján történő vizsgálatát, vagyis az adott tudományterület egyfajta (de nem kizárólagos) értelmezési keretét jelenti.

Ebben az értelemben a jogtudományon és a politikatudományon belül a jurisztokrácia paradigmája a jogi és politikai viszonyok (e szempontból releváns részének), lényegében a jog tényleges forrásai és érvényesülésének mikéntje (vagy annak hiánya) szociológiai problémájának sajátos interpretációját, elfogadásra igényt tartó (más hasonló elméletekkel versengő) magyarázatát jelenti. E paradigma külföldön az elmúlt években a jogtudományi irodalmon belül már ismert volt; magyarországi meghonosítása Pokol Béla nevéhez köthető. Ő volt az, aki 2017-ben „A jurisztokratikus állam”,¹ illetve 2019-ben „Európai jurisztokrácia: Az Európai Unió jurisztokratikus szerkezetének kérdései”² címmel jelentette meg Magyarországon úttörő munkáit, mellyel bevezette e paradigmát a jog- és a politikatudományi gondolkodásba.

Jelen tematikus számban e kérdéskör tudományos (jogtudományi és politológiai) vizsgálatának, illetve az ezzel kapcsolatos szakmai vitának adunk teret. Célunk, hogy ezen új paradigma megmértesse magát, és megismerhetővé váljanak annak elméleti előfeltevései, illetve az EU joga és a belső, tagállami jogok, valamint a nemzeti és szupranacionális jog közötti feszültségek magyarázatai, továbbá ezek kritikái. A tematikus szám kiindulópontja a Pokol Béla könyvei alapján a szerző által készített vitairrás; ezt követően kapnak helyet az erre érkezett reflexiók.

A vitairrások többsége a jurisztokráciáról szóló két tudományos konferencián (részint az ELTE ÁJK 2019. március 1-jei, „Európai jurisztokrácia versus európai demokrácia? Az Európai Unió jurisztokratikus szerkezetének kérdései” című konferenciáján, részint a Nemzeti Közszerkezetű Egyetem 2019. április 5-én megrendezett, „Az uniós jurisztokrácia hatalmi szerkezete és az EP-választás” című konferencián) elhangzott előadások írásos, szerkesztett változatai; ennek okán azok a 2019. tavaszi, az európai parlamenti választások előtti helyzetből indultak ki. A vita azonban – természetesen – nem érhet véget 2019 tavaszával; így a tudományos diszkurzus folytatásának reményében adjuk közre a jurisztokrácia paradigmáján belül készített, illetve az e paradigma létjogosultságával foglalkozó írásokat.

¹ Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017

² Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019